

Karel Čapek

První parta

Karel Čapek

První parta

«Public Domain»

Čapek K.

První parta / K. Čapek — «Public Domain»,

Содержание

I.	5
II.	8
III.	10
IV.	13
V.	15
VI.	17
VII.	21
Конец ознакомительного фрагмента.	25

Karel Čapek

PRVNÍ PARTA

I.

Je to bída, bože, je to bída: pět let studovat na reálce, a najednou konec; umře ti teta, která tě krmila aspoň tou šedivou culifindou, a ty se jdi živit sám. Teď si můžeš dát za čepici ty své logaritmy, deskriptivní geometrii a kdeco; už jsi byl zpitomělý strachem a dřením, a ještě to nebylo kantorům dost; prý takový chudý chlapec jako vy, Půlpáne, si má víc vážit vzdělání, kterého se mu poskytuje, a snažit se, aby to někam přivedl – Snažit se, snažit se, snažit se; a pak prásk, teta si zamane umřít, a je dosnaženo s deskriptivní geometrií. Neměli by chudé kluky dávat na studie. Teď tady sedíš se svou geometrií a francouzskými slovíčky a loupeš si na dlaních mozoly. Jak že to je? Nejdřív je pšouk od havíře, pak dlouho nic, a teprve potom přijde vozač. A pak se řekne snažit se!

Pravda, byla tu ještě ta dvě léta. Dvě léta ve stavitelské kanceláři. Říká se tomu kreslič a má to pět nebo šest stovek měsíčně, ale člověk ještě může věřit, že po večerech dostuduje a jednou udělá zkoušky, nu, a dotáhne to třeba i na nezaměstnaného inženýra, ne? Ale ty večery, to snad bylo to nejhorší: sedět nad školními knihami a brejlit na vzorce a rovnice – propánakrále, jak to vlastně je? Kdyby tu byl ten nejhorší pes z profesorského sboru, řekl by na vysvětlenou jen pár slov, a už bys věděl, co je a jak se na ten vzorec přijde; ale takhle na to koukáš hodiny a hodiny, a pořád je ti z toho tíž a vrtohlavěji. Kriste, to byla dvě léta! Ať někdo řekne, že jsem se dost nesnažil! Dvě léta, prosím pěkně: každý večer až do noci dřepět nad knížkami a tlouci se pěstí do hlavy, musíš to pochopit, musíš se tomu naučit – to není žádná maličkost, pane. Divné, co člověk vydrží; měl by vlastně dávno chcípat na souchotiny z hladu a beznaděje. A pak se stal firmě ten malér, poroučela se novostavba; inu, okrádalo se na betonu a železech, že už se na to pánbůh nemohl dívat; zasypalo to sedm zedníků, a stavitel se raději zastřelil, když ho chtěli sbalit ve jménu zákona. Co dělat, stavitelský kreslič Půlpán Stanislav měl zase dosnaženo; kampak by se hrabal o místo, kdyby se zmínil, že pracoval u té nešťastné stavební firmy? Co vás nemá, mladíku, s tím se moc neohánějte; nikdo nedá práci lidem, kteří byli zaměstnání při takové lumpárně.

A tož, ve jménu božím, staň se, co bylo souzeno. Nebožtík táta pracoval v koksárně; i bude syn rubat uhlí. S pěti ročníky reálky a po dvou letech nad stavitelskými modráky bude Standa kopat na Kristýně. Něčím se člověk musí živit, když mu je pomalu osmnáct let. Asi je to u Půlpánů v rodě: děda byl důlním tesařem a tatíka dali na koksárnu, když mu to v dole zlomilo nohu. Vy Půlpáni jste tu jen proto, abyste dělali černou práci. Žádné rýsovací prkno, žádná deskriptivní geometrie; s uhlím budeš pracovat, jakože jsi Půlpán. Tak je to, holenku, a z toho se už nevysnažíš. Ne, nevysnažím; ale aspoň nebýt dlouho vozačem, hergot, aspoň ty vozíky nemuset pořád strkat! Nikdy se tomu nenaučím, myslí si Standa zoufale; to už je jedno, že od toho bolí kříž a ruce; ale jen kdyby se mi každou chvílí nezasekl hunt na výhybce! A pak jím strkej a lomcuj, až hekáš námahou; ještě tu mrchu vykolejíš, a máš ostudu. ‚Koukej, ty vole, to musíš takhle,‘ ucákne potom Baďura nebo Grygar a jen tak jednou rukou ti ten vozík postrčí, a už to jede, jako když namaže. Takový jednoduchý fortel je to. Koukej, ty vole, už to jede. Tak nač má člověk pět tříd reálky, nač se mořil s francouzskými slovíčky, nač bylo všechno to kreslení a rýsování! Nač, povídáš? Asi na to, člověče, abys ještě víc cítil svou bídu a samotu.

Ano, samota: to je to slovo. Jako by jí nebylo dost už na reálce! Takový chudý kluk to na škole nemá lehké: musí se víc učit, musí být snaživější a hodnější než ti druzí; pořád se mu dává najevo, že jí jenom z milosti chléb vzdělání, a že si jej tedy musí zvlášť zasloužit vzorným chováním, pílí a vděčností. Kdybyste raději dával pozor, Stanislave Půlpáne! Já vám to vyložím ještě jednou, žáku Půlpáne, abyste byl lépe připraven pro postup do vyšších tříd a vůbec pro život; máte toho zapotřebí.

– Malý Půlpán si uvědomuje už ve škamnech, že se s ním zachází nějak krutěji a soucitněji než s těmi druhými kluky, jako by byl kdovíjak slabší, jako by byl zrovna nemocný či co; cítí se tím jaksi vyřazen a pokořen, až se mu tlačí do očí slzy vzteku a lítosti, – kde jen se v člověku nabere té citlivosti a zatvrzelosti! – Nač zase myslíte, žáku Půlpáne? Kdybyste raději sledoval vyučování, abyste byl náležitě vyzbrojen pro praktický život!

Praktický život: tohle je, pane, praktický život. Tlačít po kolejkách vozík s uhlím nebo hlušinou a dávat pozor, aby se ti nezasekl ve špičkách. ‚Pust', já ti to vytlačím,‘ zahučí Grygar nebo Baďura a jednou rukou, jen tak mimochodem a pohrdavě, postrčí vozík, že běží sám, stěží jej stačíš brzdvovat. Tak se to dělá. Pravda, mají zlost, zdržuje je to; ale když jim dají na porub takového nedomrlého spratka, takovou pápěru ze škol, – kdo se má na to dívat, jak zápolí s huntem, až mu oči z hlavy lezou? ‚Jdi od toho, ty poseroutko jeden,‘ utrousí koutkem huby mladolamač Baďura a vezme mu z rukou lopatu. ‚Takhle se nakládá na vozejk, ty prezente.‘ A Standovi je pokořeně a bídňě, jako by stál před školní tabulí. Jste slabý v počtech, žáku Půlpáne, musíte se víc učit. A zatínaje zuby opře se vozač Standa o vozík. Já vám ukážu, jsem-li slabý! Já už toho mám dost, aby se se mnou zacházelo jako s onucí! Kdyby to byl Grygar, – Grygar je lamač a silák, hnáty má jako pivovarský valach; ale Baďura, takový mizerný scvrklý človíček, vyschlý jako došek – Vozač Půlpán se kradmo porovnává s druhými, když se všichni po šichtě myjí pod sprchami. Pravda, nemá ještě tak naběhlé žíly a uzlovité klouby jako ti ostatní; ale nemyslete si, lidičky, že vy jste nějakí krasavci, co se toho těla týče; čtvrtí kde se v těch kostrounech nabere tolik síly a šikovnosti! Kostrouni, pravda; ale ty jsi hadr proti nim a se svými osmnácti lety – nejlepší věk, říká se; ani vozík nestačíš nazvednout, když se vsunuje na točnici. ‚Pust', já ti to tam šoupnu,‘ vycedí mezi zuby malý Baďura a odplivne si do toho mouru. ‚Pozdravbůh, z tohohle kluka že má být havíř? Kdybys raději šel do kantýny nosit pořádným mužským pivo!‘

Nemají mě rádi, myslí si Standa zraněně a uraženě. Nemyslete si, já se vám nebudu vnucovat; beztoho nemám s vámi o čem mluvit. Jako ten Baďura – leda o své králikárně dovede žvanit. Mají na mne vztek, že jsem chodil do škol, to je to celé. Chtějí mi ukázat, že nepatřím mezi ně. Nu, nepatřím. Ve škole jsem nepatřil mezi ty druhé, protože jsem byl syn dělníka. A tady – protože jsem vzdělanější než vy všichni. Ledacos bych vám mohl povídat, takových knížek jsem četl; ale když něco řeknu – třeba o našich dělnických věcech, utrhne se na mne takový Grygar jako pes. ‚Kdybys nekecal,‘ řekne; ‚ještě by bez nás netrefil domů, a už nám chce tady kázat!‘ Tak dobře, pane Grygare, vám nic povídat nebudu; ale jsem dělník jako vy, i když jsem jenom vozač, a mám právo na své názory jako vy; jenomže vy nejste dost vzdělaný, abyste si se mnou mohl rozumět. Ale jen počkejte, jednou budu já mluvit a vy budete poslouchat; budu mluvit za všechny vozače a havíře, za strojníky a lidi z koksáren, za vás horníky z Kristýny, z Murnau, z Berchtolda i z Rudolfovy šachty. Budu mluvit o vaší černé práci a vaší černé bídě; s pány u zeleného stolu budu jednat za vás. Pánové, my havíři se hlásíme o své právo. Kde by bez nás byl váš průmysl, vaše elektrárny, vaše vyhřáté vily a zářící paláce? Bez tohohle černého uhlí by byl konec s celou vaší nádhernou civilizací. Ale jděte se, pánové, jednou podívat šest set metrů dolů na ort; jděte se podívat na takového lamače Grygara, nahého po pás, zalitého potem a mourem, jak vrtačkou razí novou přerážku; jděte se podívat na mladolamače Baďuru, jak vyrubává sbíjecím kladivem uhelný pilíř a zastaví se jen, aby vykašlal chrchel uhelného prachu; nebo na toho chudáka vozače, jak krvavými dlaněmi tlačí vozík naložený tímhle drahocenným uhlím; honem, člověče, honem, abys udělal svůj denní počet huntů! Tady vidíte, pánové, jak se dělá uhlí; ale pozor, aby vám nespádl na hlavu kus z nadložních vrstev, abyste se nenadýchali křenu, aby vás nepřimáčkli utržený hunt; my havíři jsme už zvyklí se ohlížet, kde na nás čeká zubatá. U nás i smrt dělá černou práci. A teď nám řekněte, pánové, co by vám museli dát, abyste dělali tuhle robotu! Nemyslete si, my ji milujeme a nechtěli bychom ji měnit za žádnou jinou; my jenom žádáme, aby se horníkově práci dostalo tak vysoké cti a odměny, jaká jí náleží. Domluvil jsem, pánové. – Prosim vás, kdo je ten statečný havíř? – To je soudruh Půlpán Stanislav. Mohl by být

naddůlním nebo šichtmajstrem, je to vzdělaný a študovaný člověk; ale nechce opustit své kamarády v černé práci. Má ohromný vliv v celém revíru, havíři ho zbožňují; je to muž, se kterým se musí mluvit.

Standa se sám zastyděl, když si to takhle představil. Pravda, jsou to hlouposti; ale jistě bych ledacos mohl – Jen kdybych už nemusel ty pitomé vozíky strkat! Teprve pět neděl, a už mám ty pracky křivé a ztuhlé, že ani prsty nenarovnám; už nikdy v nich neudržím rýsovací pero – Vozač se tomu říká. A Standa se zkřivenou hubou si vysává na dlani mozol stržený do krve.

II.

Teprve pět neděl, a jaká se to zdá být nekonečná doba. Jako by člověk zapadal hloub a hloub a cítil, ne, z tohoto se už nedostanu, to už mám naděleno pro celý život. Standa se pokouší představit si celý život, ale nějak mu to nejde; představuje si sebe sama, jak navrtává uhelnou flec jako Grygar, ale najednou, bum! vytvoří se taková zvláštní situace, třeba je to důlní katastrofa, a Standa něco udělá, to budete koukat; a pak si ho zavolá nahoru sám ředitel a řekne, Půlpáne Stanislave, gratuluju vám, to bylo havířsky jednáno; vzhledem k vašemu mládí z vás můžeme udělat zatím jenom dozorce v poli, ale vy to jistě přivedete dál. Takových mužů, jako jste vy, je nám na dole třeba. Cože, vy máte dokonce pět tříd reálky? Tak vidíte, a takovou sílu jsme nechávali bůhvíjak dlouho strkat vozíky!

Proč ne, myslí si potají Standa. Jako tuhle, když ten Švéd zaměřoval tu novou směrnou třídu. Inženýr Hansen, ale tady mu v osazenstvu říkají Hans; prý pracuje na nějakém novém důlním patentu; a prý pašák je to, i když dovede stěžít pět slov česky. Standa zrovna tlačil prázdný hunt k porubu, a Hans se na něho pěkně modře podíval a ukázal rukou, podržte mi tu tyč. Tak vida, zrovna Standu si k tomu vybral! Za chvíli už šmejdil vozač Půlpán nosem kolem Švédova instrumentu – byl to Breithauptův důlní teodolit – a pašák Hansen mu tvrdou němčinou vysvětloval, kde a jak se na něm odečítá nonius. A nazítří si už sám poslal palního Zítka pro Standu, aby mu šel pomáhat při měření. Standa se nafoukl až trýznivým blahem a šel za inženýrem. To koukáte, kluci, co dovede ten váš poseroutka! Mohl oči nechat na dlouhém Švédovi, aby mu vyčetl z mrknutí oka, co má dělat a jak se má k tomu měření postavit; ale Hans nic, jen kývl opoceným nosem, gut, gut, a hleděl si svého, jako by nebylo na světě žádného horlivého Půlpána. Kdyby se aspoň zeptal, jak se jmenuju, myslí si Standa rozechvěle; třeba bych mu mohl nějak naznačit, že mám skoro celou reálku. – Soll ich noch etwas machen, Herr Ingenieur? – Mladý Švéd s koženou přílbíčkou kroutí hlavou. ‚Is gut, danke.‘ A Standa se s krvácejícím srdcem vrací na ort, aby zase nakládal uhlí do vozíku. Grygar se ani neobrátí, malý Baďura špulí pod černým rypákem rty a píská; mají asi vztek, že Standa se něčím vyznamenal. – ‚Ten Hansen je báječný pašák,‘ hlásá Standa bezmála mstivě. – ‚Jen si u něj šplhni, ty,‘ chrchlá Baďura a zachmuřeně vytlouká sbíječkou uhelný plást. ‚A koukej nakládat, jo?‘

Nic platno, Standa se do dlouhého Švéda zamiloval, až mu je stydno. Šel by za ním jako pes, nosil by mu měřicí přístroje, byl by šťasten, kdyby se mohl otřít o jeho kožený kabátec. Je to blbé, ale má strašně rád jeho dlouhé nohy, jeho nedbalou a trochu chlapeckou chůzi; pan Hansen má takovou světlou švédskou kušničku, a když si kolem nosu rozmaže mour, vypadá legračně jako veliký a ušňupaný kluk. Stanislav Půlpán by asi nemohl říci, co je to zbožňování; ale když ví, že jeho inženýr je v poli, jede mu vozík sám od sebe jako hrom. Heleďte, jaký já jsem vozač! A Hansen mu vždycky maličko pokývne lesklým nosem, když ho potká na třídě; ani to vidět není, ale Standa ví, že to platí jemu, a po nějakou chvíli se nadouvá nevýslovným štěstím. Je ukrutně hrd na to, že všichni na Kristýně mají jeho mladého Švéda rádi. Hansen je pašák, jenže se nemůže s lidmi domluvit. Však onehdy se Standa rozběhl do města a rovnou ke knihkupci. Nemáte nějakou učebnici švédského jazyka? Ne, neměli; a tak Standa marně hloubá, co by pro pana Hansena udělal.

Je zrovna léto, a tož Standa po šichtě ze samé osamělosti obchází kolem Hansenovic vily; kvetou tam pnoucí růže, celé slapy a gejzíry pnoucích růží, modré ostrožky a jakési žluté slunečnice; a mezi tím vším se ohání s kropící konví paní Hansenová, dlouhá jako sám Hans, světlovlasá a nohatá v dlouhých plátěnkách, a něco po švédsku volá na čtoucího Hansena, a oba se řehtají jako uličníci; nebo vyjdou zavěšení, mávajíce tenisovými raketami, žďuchají se, skáčou přes patníky a hvízdají jako švícka. Standa bezmezně zbožňuje paní Hansenovou, předně proto, že patří k jeho Švédovi, a za druhé proto, že je taková, jak bychom to řekli: inu, docela jinačí, než ženské bývají, spíš něco jako kluk, a přitom pěkná, – člověk ani neví kam s očima, když ji vidí běhat v těch plandavých nohavicích. Jednou div nevrátili před vilou do Standy; Standa se začervenal, že by se raději propadl, a zamračeně ze sebe vypravil Zdař bůh. Hans se přátelsky zašklebil a paní přelétla Standu jasnýma

zelenýma očima. Standa byl tehdy hrozně, zmateně nešťasten, a přitom se bůhvíproč zalykal prudkou blažeností; už by se u té vily za nic na světě neukázal, a když už, tedy v noci, kdy růžově a zlatě září okna Hansenovic domova nad kaskádami pnoucích růží. Jak je tu krásně, myslí si vozač Standa skoro se slzami v očích. Hansen je pašák.

Co bych mohl udělat, přemýšlí Standa. Kdyby se tak naskytl příležitost a já utrousil před panem Hansenem pár slov francouzsky, – ten by se podivil! Koukejme, pouhý vozač, a dovede mluvit francouzsky! (Standa si už ze svých francouzských slovíček sestavil pár vět, dokonce jednu se subjunctivem; ale není si jist, nemá-li v tom nějakou chybu.) Paní Hansenová jistě umí francouzsky; třeba by potom pozvali Standu na čaj – – Nebo ne, to nic není; ale kdyby takhle paní Hansenová šla sama na procházku tou pěšinou mezi haldami a rybníčkem – je to špatné místo a potloukají se tam všelijací lidé, i Standovi tluče srdce, když tamtudy někdy ze zvědavosti projde; a tam by ji přepadl jeden takový otrapa – nebo ne, dva by byli. Paní Hansenová se zoufale brání, chtěla by volat o pomoc, ale ten pobuda ji škrtí. A vtom je tu Standa. Jednoho kopnout pod břicho, druhému pěstí do brady, a je to. Paní Hansenová zvedá zářivě zelené oči (ne, to jsou tak světle šedé), chce něco říci, ale jenom se jí chvějí rty. Pas de quoi, Madame, řekne prostě Standa. N'ayez plus peur. Já tady počkám, až budete v bezpečí. – A den nato přijde pan Hansen za vozačem Standou na porub. Nic neřekne, jenom mu silně stiskne ruku jako muž muži. Musíte k nám přijít, pane Půlpáne, na čaj; má paní vám chce poděkovat. – Grygar a Baďura budou při tom stát v pozoru a mrkat. Vida, cápka, kdo by to do něho řekl! – A paní Hansenová bude nalévat zlatý čaj v té růžové besídce. Třeba bude mít na sobě ty plandavé nohavice – žádná jiná ženská je nenosí. A prý musíte k nám přijít častěji, pane Půlpáne. Standa se rozhodně bude učit švédsky. A pak paní Hansenová půjde zalévat květiny a Standa zůstane se Švédem sám v besídce. A teď si, Půlpáne, musíme promluvit vážně o vaší budoucnosti; nemůžete zůstat pouhým vozačem mezi těmi lidmi. Vezmu vás k sobě do kanceláře, abyste mohl dál soukromě študovat. – Standa zavrtí hlavou. Děkuju, pane Hansene, ale já žádnou odměnu nepřijmu. Mně stačí, že jsem mohl... pro vás... něco... Standovi se až rozbouchalo srdce pýchou a radostí. Ano, tak bych mu to řekl. Aby Hansen viděl, jaký jsem.

A kvůli ní ne, člověče? Nebylo by to kvůli ní?

III.

Tak co, je Standa zamilován do té paní, nebo ne? Arciže je, i když to za nic na světě nepřizná ani sám sobě; ale je to takový divný a slavnostní cit – například nejvíc a ukrutně se mu na ní líbí, že má tak nesmírně ráda svého chlapeckého Švéda; je to až příliš vidět na každém jejím pohybu, zrovna to s ní hází, hned by mu visela na krku, a tu mě máš, ty můj jediný; až to trká, jak ti dva čahouni jsou spolu šťastni a opojeni jeden druhým. Standa není dnešní a dovedl by si živě představit, co ti dva spolu, když stáhnou rolety, a tak; ale tohle si zakázal, a dost. Kdepak, ani pomyšlení; něco by se mu tím porušilo a zkazilo – i na panu Hansenovi. Snad je to hloupost, ale už by se na ně nemohl dívat s takovým nadšeným obdivem, kdyby si o nich myslel to a ono. Takhle jsou jako z jiného světa, takové krásní a zářící a úžasně cizokrajní; ať se to, čím přetéká Standovo srdce, jmenuje jakkoliv, platí to jim oběma. Pravda, není to snadné, člověk má srdce jako vedví; ale každá láska musí nějak bolet.

Každá láska. Standa to ví až příliš dobře, neboť prodělává ještě jednu lásku – to je hrozné, co se toho někdy člověku nahrne do srdce. Tohle je ovšem jiná vášeň, těžká a zarytá, tím těžší, že ji má Standa doma; kdožví, třeba právě proto zbožňuje na dálku svou nohatou švédskou bohyni, aby si vydechl z té trýznivé lásky, která ho dusí doma. Ahah, jaká úleva dívat se zpovzdálí, jak se míhají mezi kvetoucími růžemi štíhlé nohy paní Hansenové; pak se za ní přiklakuje pan Hansen ve světlých šatech a položí jí ruku kolem krku, ona se na něho rychle podívá – taková je to pohoda, taková radost na pohled; i ty růže u Hansenů zrovna řičí samou radostí. Na zahrádce pod Standovým oknem taky kvetou růže, ale docela jiné; to aby člověk jednu utrhl, připjal si ji na srdce a potichu řekl sbohem, sbohem, raději zmizím jako ve vodě kámen. Tak je to v domku Adamově.

A bylo to takhle: Když Standu vzali na Kristýnu, řekli mu lidé, u Adamů budou mít volný pokoj; on Adam je taky lamačem na Kristýně, tak tam budete jako doma. Standa se šel pozeptat – pěkný nový domek se zahrádkou; a u okna šila paní. Prý až se vrátí muž ze šichty, řekla a šila dál nějaké modré šatečky. A když Standa kvečeru přišel znovu, ryl na zahrádce dlouhý a hubený člověk. Prý tady pronajímáte pokoj, povídá Standa přes plot. Tu ten člověk zvedl hlavu, a Standa se skoro lekl: takové měl zapadlé a divné oči. ‚Co? Pokoj?‘ řekl, jako by to nemohl pochopit, a poškrabal se na bradě, až mu štětiny chrastěly. ‚A, vy myslíte pokoj,‘ vyhrkl potom a obrátil se k oknu. ‚Co myslíš, Mařenko, máme tady pokoj?‘ – ‚To ty víš sám,‘ vydechla skloněná hlava za oknem. – Člověk si hladil týl a díval se zamyšleně dolů na vozače Půlpána. ‚Pokoj by byl,‘ řekl neurčitě. ‚A proč –‘

Trvalo to chvíli, než Standovi ukázal ten pokojík v podkroví; byl tak čistý a zánovní, že z toho bylo člověku skoro teskno.

Nu co, Standa se nastěhoval do Adamova domku, někde člověk musí bydlet; ale už první noc se mu tam zdálo nějak ticho; vyklonil se z okna a vidí – dole na kamenném schůdku sedí Adam, hubu opřenu o dlaň, a dívá se do tmy; pak se těžce zvedl, až mu klouby praskaly, a po špičkách zašel domů. Potom ještě zapraštila postel, a konec, jako když se zavře černá tůň.

Budu chodit s Adamem na šichtu, myslil si Standa ze začátku. Ale kdežpak, nešel s ním nikdy; bůh suď, jak se vždycky ráno ten Adam vytratil ze svého domku, – Standa ho pokaždé zastihl až u známkovny, kde si bral své číslo; a to se ještě na něho Adam podíval z těch zapadlých očí, jako by Standu ani neznal, a potom začal ze sebe až bůhví odkud vytahovat něco jako lidskou řeč, odchrchlal, zarazil se, polkl naprázdno a teprve pak zahučel na půl huby Zdař bůh. Takovou práci mu to dalo. Někdy s ním Standa sjížděl klecí dolů do šachty; smrdělo to natlačenými mužskými, starými šaty a nakyslým dusnem; havíři hlučeli, buď že si z někoho dělali srandu, nebo jen tak povšechně nadávali; jenom Adam stál jako kůl, chránil dlaní svůj kahan a díval se nepřítomnými očima na ty ubíhající kolmé stěny; nikdy nerozlepil hubu a nikdo ho taky neoslovil, nejvýš ‚Těbůh, Adame‘, a dost. Vozač Standa pracoval na jiném předku než Adam, ale bylo to hned vedle; někdy, když žvýkal svůj kus špeku s chlebem a nebyl tam dozorce, šel se podívat na Adamův ort. Adamova parta právě rubala silný uhelný pilíř, a Standa, jak se v tom ještě nevyznal, mohl na polonahém Adamovi nechat oči;

sic mu trčely ze zad obratlové trny jako hřeben, ale snad navrtával pilíř těma zapadlýma očima, že se mu přímo drobil na kusy; uhlí čistě vyrubáno po samo nadloží, jež zrovna svítilo jako klenba, – krásná práce, cítil nováček Půlpán. ‚Člověče, aby ti to nespadlo,‘ povídá Adamovi Grygar mrkaje na tu klenbu. Adam se narovnal, divže mu ty obratle nezachrastily jako klokočový růženec. ‚Co?‘ řekl. ‚A, to ještě doberu.‘ – Prý má Adamova parta vždycky o třetinu větší výkon, říká závistivě Baďura. ‚Lidi, já byl tam u nich jednou vozačem, ale to jsem se naběhal s huntem jako listonoš. Vsad' se, že to jednou Adama zavalí; leze za každým kouskem uhlí, když už se mu strop sype na palici. Jednou dozorce na předku povídá, tak, vyrabovat výdřevu a pryč. Tak odebrali kopny a stojky, a hned to začalo nahoře ve skále varovat. A najednou Adam povídá, ten uhel tam na stropě nenechám, ještě by nám udělal zápar. A já říkám, pozor, Adame, už to tam harašilo, podvalí se to. On nic a leze tam se sbíječkou. Člověče, tři plné hunty ještě nadělal, než vylezl; a najednou, žuch! z nadloží sletěl balvan jako sargdekl, takový kámen jsem ještě neviděl. Balvan jako chrám, člověče. Však to fouklo, až nás to všechny porazilo jako kuželky. A Adam – bledý ti jako papír. Ty tam jednou zůstaneš, ty troubo, říkám mu. A taky jo, uvidíš. Ale proč to dělá, to bych rád věděl.‘

‚Ten? Ten by dávno byl dozorcem, kdyby uměl otevřít hubu,‘ mínil Grygar. ‚Člověče, na poroučení musíš mít držku.‘

‚Copak, to on si vydělá své,‘ přemýšlel Baďura. ‚Domek prý má už skoro zaplacený, a jeho žena šije na ženské – Já nevím, že by byl Adam tak na peníze.‘

‚To víš, Adam,‘ bručel Grygar. ‚Holt nemá to v pořádku,‘ dodal neurčitě a plivl na místo, kam nasazoval vrtačku.

Asi to tak bude, že Adam nemá něco v pořádku; a takový se to zdá být hodný člověk. Na celé Kristýně není většího dřiče; slova na porubu nepromluví a vrtá, vrtá, jen se mu ty obratle ježí pod kůží; a když se skončí šichta, dobrá, složí čistě své nádobíčko, natáhne si košili a kabát a jde beze slova ke kleci. A pak se půl hodiny myje pod sprchou. Jiný si po hříšném těle udělá šmyk šmyk mokrou prackou, otřepe se a už leze do kalhot; ale Adam má svůj vlastní kartáč a houbu, a když už se ostatní dávno trousí ven, mydlí a drhne si své kostnaté hnáty, jen mu ty zapadlé, roztržité oči mrkají z mydlin. Počkám na něho, myslí si někdy vozač Standa, ale kdepak; už neví, co by na sobě myl a utíral, protože na mladé kůži se mour tak nedrží, už neví, jak by si znovu zavazoval a rozvazoval střevec, a dlouhý Adam si ještě pořád drhne pod sprchou hubená stehna a táhlé, rousnaté břicho, konce to nebere. – Tak co, Adame, půjdte už? – ‚A, jen si jděte,‘ hučí Adam a mydlí si propadlé dolíky mezi žebry. Tož pravda, prý jsou havíři nejčistší z dělníků, protože se denně myjí, jak je pánbůh stvořil; ale u Adama je to zrovna jako obřad, tak dlouho a vážně se meje. Říkejte si co chcete, ale když je boží tvor nahatý, nemá koukat tak zkroušeně jako kostelník při pašijích. Jeden si při tom píská, druhý frká a třetí dává k lepšímu nějaké vejšplechce, nic pro báby, ale to už mezi chlapy patří k věci; každý nějak halasí, je rád, že už má po šichtě, jenom Adam mlčí a zádumčivě mrká z hlubokosti své těžkosti. Adam je divný.

A neříkejte, že je tohle v pořádku: on spí v kuchyni a jeho žena – v takovém pokojíčku, samá záclonka, co si sama našila. Pokud je Standovi známo, nikdy Adam do toho pokojíčku nevkročil. Přijde z práce, vezme si z trouby kafe a pomalu jí, sedě na truhlíku s uhlím; Marii klesnou vedle v pokojíčku ruce se šitím do klína, a ona sedí, řekl bys, že bez života, kdyby se jí někdy tak silně nezvedla ramena vzdechem. Tík, tík, dělá kanárek nad její hlavou a zkusí zatrylkovat, ale sám se toho lekne a přestane; takové je tam ticho. Potom se Adam zvedne a po špičkách se šátrá ven, na zahrádku. Marie sevře rty a začne zase šít; zahrčí šicí stroj, začne rolovat a křičet kanár, na dvorku cukruje párek hrdliček. Kolohnát Adam se na zahrádce schoulí na bobek a pleje mezi mladými sazeničkami karotky nebo petržele. Nebo se vytratí na dvorek a něco tam robí, třeba novou klec na hrdličky nebo trelážku pro své fazole, a s nesmírným soustředěním mrká těma zapadlýma, těžkýma očima na svou titěrnou práci. Na zápraží vyjde Marie a řekne kamsi před sebe: Já jdu tam a tam se šitím. Adam něco zahučí a nezvedne ani hlavu; ale jak zaklapnou vrátka, narovná se, jak je dlouhý, a dívá se za svou ženou, – jde rovně, ani ty pěkné, vysoké boky se jí nepohnou – Kdepak už zašla Marie mezi

hornickými domky! a Adam ještě pořád stojí bez hnutí a vyzírá za ní zapadlýma očima. Už to tak bude, že to někdo tady nemá v hlavě nebo v srdci v pořádku.

A jednou se to tedy vozač Standa dověděl; řekl mu to Falta, řečený Pepek, takto mladolamač a huba nevymáchaná. ‚Já bych s takovou ženskou žádné okolky nedělal,‘ prohlásil Pepek. ‚Člověče, jen jí pořádně ukázat, že jsem mužský, a přestala by vzdychat.‘ A Pepek hned připojil bližší údaje, jak a s jakou důkladností by jí to ukázal on. ‚Zeptej se Ančky, člověče,‘ vycedil sebevědomě. ‚Tak se to dělá; pak si ženskou takhle otočíš kolem prstu, jak je na tebe měkká. – Cože je s Marií? Ale, ona byla dcera poddůlního tamhle z Murnau; chodila na nějakou školu, kde se holky učí šít a háčkovat, – já nevím, co na těch dečkách a kraječkách mají, ani vysmrkat se do toho nemůžeš; taková holka si pak o sobě myslí, že je kdovíco jemného. Zkrátka ta Marie začala chodit s nějakým učitelkem – z kalhot bys ho vytřepal, takový tuberák nebo co – a ten jí nosil samé knížky a básničky. Nařezat jí měli,‘ mínil Pepek. ‚Copak je se ženskou, když se jí vrazí knížky do hlavy! Chodí jako ve snách, a ty abys jí ukazoval na nebi měsíček a říkal ach a och; a ještě abys voněl jako konvalinka, že jo. Člověče, já si taky sem tam něco přečtu, copak o to,‘ děl Pepek znalecky, ‚ale ženským bych to do rukou nedal; jaképak romány, no ne? Ale pak toho učitele někam přeložili, a šlus; tuberáček se už ani neozval. Marie se z toho nějak pomátla, prý i do vody skákala, tamhle v holanském rybníčku; a pak bloudila jako tělo bez duše. Tehdy ji poznal Adam, a hned že by si ji vzal; tak ho zvrtačilo, že byla taková jako slečinka, víš? taková vzdělaná, smutná a vůbec,‘ řekl Pepek a pohrdavě odplivl. ‚To víš, Adam: beran je a v bibli si čte – Se divím, jak se takový nácek mohl stát havířem. Tři roky teda kolem ní chodil jako kolem svátosti; konečně holka – já myslím, že jí máma nějakou vrazila, protože šla na tu svatbu jako neživá, jen jí dát závoj a do ruky zlomenou svíci a pochovat ji támhle šest stop pod zem; ale Adam, tos ho měl vidět: vedl si ji, jako by ze skla byla – Co a jak se dalo tu noc, to on asi nikomu nepoví; ale druhý den ráno Marie leží, rozkousané rty, prý srdeční křeče nebo co, a Adam si stěhuje svou postel na chodbu. Tak je to, člověče. A do týdne Adam zestárnul, jako je teď; kouká jako z hrobu, hrbí se a slova neukápne. A dře jako blázen: záclony pro Mařenku, nábytek pro Mařenku, domeček pro Mařenku – všecko, co jí na očích vidí; a doma ani nedejchá, aby ho nebylo cítit havířem. Proto se tak po šichtě drhne. Jo, člověče, jak tě jednou ženská nechce, tak si to na ní ničím nevymodlíš ani nekoupíš. To se ví, Adam není žádný frajer nebo hrdina z románu, ale mužský, to on by byl, hergot, snad sis všimnul, když se koupe – teda chlap, to zas jo; ale nedá se nic dělat. Ona se vždycky na noc zamkne, a on si teda čte v bibli nebo co. Tak je to u nich, abys věděl, a to už trvá nějakých pět let. Ne že ona by ho měla nerada, – kde by taky našla většího dobráka, no ne? Jiný by ji numero sichr kopnul do panímandy a narazil by si jinou; proto se přece nikdo nežení, aby se v noci modlil. Někdy oba probrečí celou noc – Těžká věc, pane, když má ženská takový odpor. Já myslím, že v tom je ten učitel a ty knížky. Jo, kdyby on Adam dovedl vzdychat a vrkat jako ti v románech, anděli můj, hvězdo má a takové voloviny, tak jí, kamaráde, zahrkají kolena a ona řekne ach, a je to; ale to víš, Adam hubu neotevře a jenom vrtá těma očima – Říká Anča, co s ní jako žiju, že když se na ni Adam těma beranskýma očima podívá, tak se celá zavře a nemohla by s ním být pohromadě ani za prase. Hu, prý raději zemřít. Jako bubák prý. A to máš Anču cumplocha. Ale Marie – na takovou ženskou se musí čarovat, nebo ji zkvaltovat. Já bych Adamovi ukázal co a jak. Kruci, taková pěkná ženská,‘ litoval Pepek. ‚Člověče, ta to má v sobě: jako lunt, jen ji podpálit – Hned se začervená až pod blůzu. Holt tichá voda, že jo. Ale dej si pozor, Stando, kdyby ses na ni ohlídl, tak Adamovi tadyhle naběhnou žíly, a pak by tě třeba blind zabil. Však počkej, dlouho tam bydlet nebudeš; ještě nikdo tam nevydržel – –‘

IV.

Tak, teď tomu Standa rozumí. Asi to tak bude, jak to povídal Falta řečený Pepek; ale Pepek to vidí svýma očima a Standa taky svýma. A nejen to vidí; slyší tu zamlklost a cítí ten žal, sám tají dech a chodí po špičkách, aby tu nic nezahlučelo. Kdybys zakopl o schod, zadunělo by to v tom tichu jako výstřel, Marie by zbledla leknutím a šití by jí kleslo do klína, – běž k ní, běž a klekni jí u nohou, polož jí hlavu do klína, nebojte se, Marie, to já jsem zakopl ze samé mladosti. A ona – ruměncem by jí stékal až pod blůzu a prsty by se jí třásly. – Já vím, Stando, že vy jste taky tak na světě sám. Připomínáte mi někoho, koho jsem znala před léty; od té doby jsem si s nikým, s nikým nerozuměla. –

Ne, to nemůže být, neboť Adam na dvorku dělá novou klec pro hrdličky; nikdy se nehne z domu, leda na šichtu, všude se dívají jeho zapadlé oči. Kdyby tak byl Standa jednou na smrt nemocen (Standa ještě nestonal, ale představuje si to hrozně krásné a smutné); ležel by nahoře a těžce dýchal horečkou; potom by tiše, tiše zapraskaly schody, a ve dveřích by stála Marie. Potřebujete něco? – Ne, děkuju, nic; já vím, že brzo umru. – Nedívejte se tak na mne, máte oči jako někdo, koho jsem milovala. Umřel, a mé srdce je mrtvé. – Není mrtvé, slyším je bít až sem. Kdybych vám směl položit hlavu na prsa, přestala by mě tak šíleně bolet, buch, buch. – A pak ticho, nic, jenom chvějící se prsty ve vlasech – Bolí vás ještě hlava, Stando? – Ježíši Kriste, Marie, Marie, Marie! –

Standa si zatíná nehty do dlaní, je to jako posedlost. Její ramena skloněná nad šitím, její silné a bělostné hrdlo – Kdyby tu netrčel pořád ten Adam! Zaklepal by u jejího pokojíčku, položila by šití do klína. – Já jsem k vám přišel, paní, – nemám s kým mluvit o svém životě; lidé jsou tak hrubí. Prosím vás, šijte dál, líp se to sní, když je slyšet šustit látku, je to tak ženské a smyslné; kdybych směl tu látku mačkat v hrsti – Marie, vždyť to jsou vaše prsty, vždyť to jsou tvé ruce! – Pusťte, Adam přijde! – Ne, Adam už nikdy nepřijde, slyšíš, Marie, už nikdy –

Pravda, už ho nesou nohama napřed ze závodní brány. Však Baďura říkal, že ho to jednou zavalí; neměl se tak na akord dřít, chudák Adam; měl to tadyhle napsáno, že se mu jednou něco stane, tuhle mezi očima to měl napsáno. Teď leží na své posteli v kuchyni, bradou vzhůru a svíci u hlavy, a už ani nemrká z těch hlubokých důlků. A v noci, v noci – to jde Marie nahoru, je bosa a chvěje se. – Stando, Stando, já se bojím Adama! – Nebojte se, Marie; položte si tady hlavu na mé rameno, a já vás budu kolíbat jako bratr, Marie, jako bratr; vidíte přece, že mám ruce sepnuté a modlím se. Vidím vaše prsy pod košilí, Marie, a cítím vonět tvé vlasy; ne, nic, ani se nehnete, jste mi tak svatá, že mě až mrazí. – A Marie tiše, zhluboka dýchá, až usne. Tak vidíš, Marie. Být hoden důvěry: to se člověk cítí mužem nejsilněji.

Standa si kouše prsty. Bože, jak to udělat, jak to udělat, aby s ní jednou mohl mluvit mezi čtyřma očima! Jako onehdy však mu to dalo vymýšlení; má u Adamů vyjednáno, že v neděli mu dají snídani; a tu neděli si pro ni nešel. Seděl nahoře ve své světničce, růži na stole, a dělal, jako že čte. Co bude, Kriste, co bude: přinese mu Marie tu snídani, nebo na něho zapomněli? Bylo to děsné, snad to trvalo hodiny a hodiny; konečně jde někdo po schodech, a Standovi se rozbouchalo srdce, že se tím snad zalkne. Někdo klepe – “Vejděte,” řekl Standa vypráhle, a paní Marie mu nese na tácku snídani. Teď bych měl promluvit, teď nebo nikdy, cítí Standa s hrůzou; vždyť to musí být slyšet, jak mi bouchá srdce! Ani nemohl zvednout oči; viděl jen její ruce, rozpíchané prsty a světlé chmýří na bílém předloktí. “Děk-děkuju,” vypravil ze sebe zoufale a bručivě, a ty bílé ruce ještě okamžik zaváhaly, snad by měl ještě něco říci, snad by se měl omluvit, že se jen tak začel – ale konec, navěky konec! Neřekla nic, a pryč je; nikdy víc, nikdy víc se Standa neodvážil čekat, že sem Marie vkročí. Tak, to je konec. Co všechno by jí byl mohl říci – třeba vyskočit, vzít jí ten tácek z rukou a dotknout se jejích prstů: začervenala by se, až by jí ruměncem pod blůzu zatekl – A zatím se tady jenom zuřivě kabonil do knihy, takový měl na sebe vztek; třeba si jeho mračení všimla a cítí se uražena; a Standovi je bídne a zpráskaně jako nikdy.

Ne, to se musí jinak, přemítá Standa. Marie musí vidět, že i já stojím nad svým okolím – myslím duševně a vůbec. My dva bychom mohli mít tolik společných zájmů! Například kdybych tu měl knihy, co nejmíc knih: jistě by jednou přišla, nezlobte se, ale já bych tak ráda četla tuhle knihu. – To je zvláštní, Marie, to zrovna je kniha, která je psána jako krví mého srdce; zatrhal jsem si tam některé věty, při kterých jsem musel myslet na vás. – A pak se dva lidé skloní nad jednou knihou; její vlasy ho šimrají na tváři, její paže se dotýká jeho ramene. – Stando, to je úžasné, vždyť tohle, co jste zaškrtil, jsem cítila tisíckrát! –

I vypravil se Standa jednoho dne po šichtě do města a rovnou k antikváři; však už skoro nejl, aby mu zbylo několik korunek ze mzdy vozačovy. – Knihy, jaké knihy? – Standa bez konce váhá a vybírá v řadách a hromadách knih; nakonec si toho nese domů daleko menší balíček, než si myslel. A když v nich doma listuje, zdá se mu nejistě, že si snad nevybral ty právě; nemůže tam najít ty věty, které by zatrhl pro Marii; není tam to, po čem touží duše zklamaná a nepochopená, víš, to veliké hrdinství, ta pravá a veliká láska a vykoupení. – Přesto Standu jaksi povznáší, že už má doma hromádku knih, a pokouší se ji celou pročíst. Kdopak ví, třeba když pracuje dole pod zemí, přijde sem Marie poklidit, vezme do ruky jeho knížku, sedne si tady na kraj postele a čte, čte; už to je něco jako pouto – řekněme, takové duševní pouto; je to skoro tak důvěrné jako pít z jedné sklenice. Kéž by z těch knížek zavoněl slabounký dech vůně Mariiny! Proč tě tak miluju, Marie, proč na tebe musím tolik myslet! Proč? Asi proto, že máme tolik společného; my dva žijeme s hrubými lidmi, se kterými si nemůžeme rozumět, a v malosti, která nás dusí. Měl bych ti tolik co říci, Marie! Ale jednou, počkej, jednou si přitiskneš ruce na prsa, a Stando, řekneš mi, Stando, je tu Adam; já nikdy nezruším své slovo, musíte to pochopit, jděte, jděte pryč, už se nevidíme; ale nikoho jsem v životě tak nemilovala jako tebe.

Ano, tak budiž, tak je to; ale Standu mate, že se to všechno smutné a vznešené cítí tak hrozně tělesně. Chtěl by líbat nebo kousat věci, kterých se dotkla; myslí na její kolena, její ruce, její skloněnou šíji, Marie, Marie! A v noci, v noci si lehá tváří na holou podlahu; tam dole spí Marie, teď jsem ti nejblíž, snad tě slyším dýchat, snad slyšíš, co ti šeptám; to klečím u tvé postele, to cítím tvé teplo, to jektají tvé zuby, nebo mé? To jsem já, Marie, slyšíš, to jsem já; kdybych směl položit tvář do ohybu vašeho lokte, kdybyste vystrčila jenom malíček, tumáš, kousni si! – Standa se sám už hrozí své milostné zuřivosti. Co tě to posedlo, člověče Stando, co jsi se tak zbláznil!

Pravda, takhle by to nešlo; a Standa se pokouší myslet na paní Hansenovou. Řekněme, nohy paní Hansenové; nebo jak se jí rýsuje zadnička, když běhá v těch nohavicích po zahradě – Ne, ne, nic takového; a Standa mocí zatlačuje tuto vzpomínku. Ta Švédka, to je něco jiného, ani jako by to ženská nebyla; člověk se na ni jen zdálky dívá, a je mu nějak lehko, nějak odpoutaně a šťastně. Kdežto Marie – to je víc takový duševní vztah, myslí si Standa. Taková děsná blízkost nebo co. Asi to bude láska.

V.

Asi to je láska. (To předtím... ta pitominka, když byl kresličem... to vlastně nebyla láska. Kdepak!) Standa si zrovna prohlíží nový puchýř, který se mu udělal na dlani při dnešní šichtě, a vrací se k tornu věčnému tématu: co by bylo, kdyby Marie byla dole sama. Šel by rozhodně za ní – nějaká záminka by se už našla, myslí si Standa nejistě; a zčistajasna by jí řekl: Chtěl bych vědět, co vás trápí. – Ruce by jí klesly do klína. Proč to chcete vědět? – Protože jsem tak sám, Marie. Když s vámi nemohu a nesmím mluvit, chtěl bych s vámi aspoň cítit. –

Dole je tak ticho, jen kanárek skáče a číříká nad Mariinou hlavou, snad že není Adam doma! – Standa se vyklonil z okna. Ne, je pořád na zahrádce, skrčený na bobku, a dloubá se prstem v půdě kolem nějakých sazeniček; ani nezvedne ty zapadlé oči, tak je ponořen do své piplačky nebo do nějakého předlouhého žalu. Najednou pozvedl hlavu, jako by něčemu naslouchal. Ne, nic; a Standa se už chtěl vrátit k svým dlaním a myšlenkám, když se tu Adam vztyčil a díval se napjatě k silnici. Nic tam není, jenom nějaké auto táhle troubí a žene si to ke Kristýně. Najednou se Adam celý nějak rozklátil spěchem a běží domů; už je zase venku, v běhu si obléká kabát a utíká, ani vrátka za sebou nepřirazil. Tá-dá, dole po silnici uhání ambulance, a za ní druhá. Ve Standovi vzrušeně hrklo. Něco se stalo. Tuhle, tamhle vybíhá havíř z domku, utahuje si řemen kolem boků, vyskakuje na kolo a už si to sviští tudy dolů, nejspíš ke Kristýně. Divné, když taková ulička dostane tak jednosměrný pohyb; i ženské vybíhají na zápraží a všechny se dívají tam dolů, kde mezi stromy je vidět komíny a těžnou věž jámy Kristýny. Něco se stalo, cítí Standa a žasne, jak to tady všichni tak najednou vědí a jak je toho hned všude plno.

Dole na zápraží vychází Marie a dívá se taky tam dolů, tiskne k prsoum nějaké šití a stojí bez hnutí. V Standovi se rozbouchalo srdce, krev se mu valí do hlavy, musí se odvrátit od okna, aby mohl dýchat. Tak tady to máme. Teď je Marie sama doma. Teď je sama. A už nestojí dole na zápraží, zašla asi domů a jistě si znovu rozkládá své šití po klíně. Kdybych tam zaklepal – co bych jí řekl? Standovi se spékají ústa, nedostane ze sebe slova, ale to je jedno: Marie je sama! Zimničně si rovná u krku límec a ještě vykoukne oknem: nevrací se Adam? Ne, ale po ulici sviští na kolech celé hloučky havířů, jsou nakloněni až k řídítkům, a všichni chvatně míří tam dolů; nějaká ženská běží a vzlyká, skoro až vyje – Standa se řítí dolů po schodech, dupe jako kuň, ale teď mu to je jedno; dole na chodbě to v něm ještě hrozně zahrkalo, najednou taková slabost v kolenou nebo co, ale už je venku, chválabohu, už je na ulici a pádí tam dolů, kam se ženou všichni; uhání dlouhými skoky, samo ho to nese, ještě nikdy se mu tak ohromně neběželo; Standa zrovna letí a cítí se silný, lehký a rychlý jako nikdy.

U zavřených mříží Kristýny je už lidí jako u česna včel: horníci se svými bicykly, flákači, ženské – někde u mříže jedna hlasitě kvílí. Standa se tlačí kupředu. “Co se stalo?” Starý havíř se na něho mračně ohlédl a neřekl nic. “Něco tam vybuchlo,” povídá druhý. – “A jsou tam dole lidé?” – “Jo, lidi tam budou, ale jenom druhá šichta, co dělá na překopu. Moc jich tam nebude.” – Standa se dere dopředu, aby aspoň viděl do dvora. Je tam prázdno a hrozně ticho, jen hlouček lidí čeká u ambulančních vozů; od těžné věže dva strejci někoho odvádějí, plete nohama jako ožralý a klátí hlavou – teď ho strkají do nějakých dveří, asi je tam doktor. “To je Pešta?” ptají se lidé a natahují krky. Ne, Kolman je to. “Tak Kolman to má dobré.” – Ze známkovny vychází havíř. – “Těbůh, Ferdo! Zdař bůh, Purkyte,” volají lidé, “tys byl tam dole?” – “Jo, byl.” – “A co se tam stalo?” “Ale detonace, člověče. Zavalilo to tu novou směrnou, víš? U třiašedesátky. Franta tam zůstal.” – “Který Franta?” – “Ale Brzobohatý. Já mu viděl jenom nohu.” – “A Mádr tam není?” – “Mádr? Ten už je venku, ne?” – “Je tam Ramas?” ječí ženský hlas. “Viděli jste tam Ramase?” – “Ale přestaňte, Ramasová,” domlouvají lidé; “vždyť ještě nikdo nic neví!” – Teď se to na dvoře pohnulo trochu víc, nesou někoho na nosítkách k ambulančnímu vozu. Který to je? – Bleha, povídají lidé. – “Kdo?” ptají se ti vzadu. “Nějaký Bleha,” odpovídá zklamaný hlas, “toho ani neznám.” – Standovi tluče srdce vzrušením. Tedy takhle vypadá důlní neštěstí; člověk by si myslel, že ze šachty se bude valit oheň a dým, a ono zatím

nic. Ambulanční vůz se rozjíždí k vratům, mříž se otevírá, místo! místo!, a do té tlačence zavál z vozu zápach karbolu nebo čeho. Standovi se z toho dělá mdlo, chtěl by se vytrátit, ale už nemůže, stojí v první řadě; nějaká ženská vedle něho lomcuje mříží a řve, pusťte mě tam, pusťte mě, já tam mám muže! – “Ale tak nekřičte, Kuldová,” domlouvá jí vrátný z druhé strany mříže, “třeba ještě přijde.”

“Kristýna je svině šachta,” rozkládá někdo za Standou. “Co já vím, tak nemine týdne, aby na ní někde nehořelo.” – “Murnau je horší,” ozval se jiný hlas, “tam se pořád dělají plyny.” – “Dej se vycpat s Murnau,” namítl někdo. “Taková paseka tam nikdy nebyla jako tady před patnácti lety. Človče, Kristýna je největší prevít, to ti řekne každý.” – “Jen počkej,” bručel člověk z Murnau. “Murnau ti ještě ukáže, co dovede!” – A najednou se roznesly bůhví odkud bližší zprávy. Tak tam zůstali Mádr, Ramas a Kulda; prý jsou naživu, ale nemůže se k nim, chodba se zabořila. “A co Franta Brzobohatý?” – “A jo, ten. Franta to má odbyto. Chtěli ho vyhrabat, ještě mu koukala noha –” Ale tak přestaňte, lidi! tamhle je jeho žena. – “Nu co, však ho uvidí, až jí ho přinesou. Chtěli ho vyhrabat, ale padají jim shora kameny.” – Tak ho tam nechají chčipat, ne? začali se rozčilovat lidé. Třeba má ještě kousek života – Hergot, ať nás tam pusť! To bychom se podívali! Psi zatracení, pusťte nás dovnitř! – “Vraťte mi muže,” křičí ženský hlas. – To je Brzobohatá, říkají si lidé. Nenechte si to líbit, ženská! – Standovi tluče srdce rozčilením; nějak ho to zvedá a nese, chtěl by taky volat: Pusťte nás tam, vy vrazi! My tam své kamarády nenecháme! – “Pusťte nás tam,” zakřičel, ale hlas mu nějak selhal; jen to tak zbytečně vyjeklo. “To víš, tebe tam nejvíc potřebují,” vysmíval se někdo za ním; je to skrček Baďura, ta filcka. Standa by mu něco řekl, co by si Baďura nezapsal, ale najednou je tu nový rozruch. Frantu nesou! Tak ho přece jen, chudáka, vytáhli! – Dva lidé vlekou od těžné věže něco na nosítkách s jakousi náramnou opatrností. Po dvoře běží kvílející ženská, někdo ji zadržuje, pojedete s ním, paní, pojedete s ním, jenom buďte tiše! Pomalu, pomalu vsunují ta nosítka do záchranného vozu, dvoje ruce pomáhají vzlykající ženě dovnitř; a druhá ambulance se zvolna rozjela k závodním vratům. “Krucí, toho to zřídilo,” lituje někdo uvnitř dvora a utírá si pot, “ale ještě je živ.” A nemocniční vůz krokem projíždí ustupujícím a tichým zástupem.

VI.

Konečně tamhle ze správní budovy vychází hrstka lidí. Ten malý, růžový pán s bílou bradičkou, co jde napřed, to je sám ředitel uhelné pánve, řečený starý pán; má nějak divně naražený světlý klobouček, na tváři uhelnou čmouhu a bílá vousiska ušňupaná mourem, – asi sfáral dolů, tak jak byl, a ani se ještě neměl kdy opláchnout. Ten druhý, ten umouněný v havířských šatech, je pan závodní; a za ním se klátí pan Hansen, má na sobě kožený kabát a koženou přílbu na hlavě, půl čela do krve odřeno a kolem nosu je ukoptěn jako ten černý vzadu, když kluci chodí koledou; jen modré oči mu plavou ve světlých důlkách, jako by se mu roztékaly. Pak ještě jeden brejlatý a poněkud umazaný pán, asi od revírního úřadu, a nějaký černý dozorce utírající si čelo nesmírně špinavým kapesníkem – pěkná společnost, jen co je pravda; kdyby se takhle ukázali na rynku, myslili by si lidé, že se dnes rojí kominíci. Jenže tady to vypadá jinak, nějak slavnostně, nebo jak by se to řeklo; hlučící zástup u mříže utichá a natahuje krky; a závodní vrata se široce otvírají.

Dav u vchodu se rázem roztřídil. Ti, co teď vstupují do dvora, jsou jenom mužové z Kristýny; ti druzí se tlačí u vchodu, jako by tam byl napříč napjat provaz, natahují krky a stavějí se na špičky. Standa kráčí do nádvoří a je mu jaksí důležité a hrdě. Ano, já patřím sem, vy lidé, taky já jsem jeden z Kristýny! Je jich tam asi padesát nebo šedesát, a ještě přijíždějí horníci z vesnic na kolech; už to není zástup, ale něco jako černý baťák, který nastupuje na své místo. Standa stojí v první řadě a hledá očima Hansena; tamhle sedí na hromadě prazců a utírá si rukama obličej; jenomže si tím víc rozmazává po tváři mour a krev, teče mu to z odřených kloubů, hrůza se podívat. Standa se za to stydí, že nemůže vidět krev, má pocit, že omdlí a bude ostuda; ale zatím se ten vousatý starý pán postavil před havíře a sundal si zlaté brejličky.

“Zdař bůh,” řekl, rozhlédl se krátkozrace kolem a začal si horlivě čistit ty brejle.

“Zdař bůh,” zahučelo to tu a tam v černém batailonu.

“Horníci, stalo se nám vážné neštěstí,” začal nejistě starý pán. “Nastala... nastala detonace při ražení větrní spojky mezi vtažnou chodbou číslo šedesát tři a výdušnou číslo osmnáct. Bohužel tato detonace... si vyžádala několika obětí. Lamač Brzobohatý František... zasypán a velmi těžce raněn. Bleha Jan... poraněn dosti vážně. Kolman Rudolf, vozač, poraněn lehce. Tři lidi nám tam bohužel ještě zůstali. Jsou to... jsou to Mádr Josef, revírní dozorce, Ramas Jan, důlní tesař, a narážec Kulda... Kulda...”

“Antonín,” napověděl někdo.

“Kulda Antonín, otec sedmi dětí. Naštěstí... naštěstí se zdá, že jsou ještě živi, aspoň někdo z nich. Bylo slyšet, jak dávají znamení... Hoši, my je tam nemůžeme nechat.”

“To víš že ne,” ozval se někdo v černém baťáku.

Starý pán se rychle podíval tím směrem a nasadil si brejličky. “Správně. Tak koukejte, lidi,” pokračoval nějak lehčeji. “Ta nová větrní prorážka odbočuje skoro v pravém úhlu od osmnáctky a běží asi sedmdesát metrů směrem na chodbu číslo šedesát tři. Na tom průčelí jsme museli ražení chodby zastavit, protože... protože při té délce se nám tam zvedaly spodky. Zkrátka mohla by přijít větší detonace, a byl by malér. Tak jsme začali s ražením protičelby z té vtažné chodby číslo třiašedesát. Z té strany je už proraženo asi dvaatřicet metrů a mělo se kopat dál – Teda tam dnes pracovala v druhé šichtě Mádrova parta; zbývalo prorazit už jenom tři nebo čtyři metry celiny, aby se spojila obě průčelí – A v té kratší chodbě právě nastala detonace.”

“Však se tam ta třída nemusela kopat,” vyhrkl někdo z havířů. “Beztoho je tam uhlí samý proplástek.”

Starý pán zrudl pohoršením. “Co? Že nemusela?” zakoktal se podrážděně. “Kdo to řekl? Pojďte sem, když tomu tak rozumíte!”

“Všichni to říkali,” trval hlas na svém. “Říkali tomu mrcha třída.”

“Drž hubu,” hučeli jiní.

Starý pán se nějak uklidnil. “Člověče, byla to větrací chodba, ražená v zájmu vaší bezpečnosti, s úplnou detonační výstrojí. Nám se nemůže nic vytýkat, mládenci, byla to vyšší moc; však on to revírní úřad vyšetří – Tedy v té kratší chodbě se nám to podvalilo v délce asi patnácti metrů, a Mádrova parta zůstala za tím závalem. To se rozumí, hned se začalo se zmáháním závalu... pracuje tam záchranné mužstvo s revírním inženýrem, ale –” Starý pán se zarazil, sundal si brejle a začal je znovu horlivě čistit. “Jak tím hnou, sype se jim shora nový kámen. Celé nadloží je tam rozrušeno. Tou stranou se k těm třem tak hned nedostaneme,” bručel do bílých vousů. “Zatracená práce!”

“Tak co bude,” ozval se hlas z černého baťáku.

“Hned,” řekl starý pán a nasadil si brejličky. “Pak tam zbývá ta druhá, delší chodba z osmnáctky, co se v ní přestalo razit. Tu ta detonace zmačkla taky, výdřevu to v ní polámalo jako sirky, ale dá se tamtudy ještě prolézt až na konec. Inženýr Hansen tam byl a... zřetelně slyšel, jak tam ti tři dávají znamení. Ťukají na stěnu. Odtamtud k nim nemůže být dál než tři nebo čtyři metry, ale je to čistá prorážka –” Starý pán si znovu strhl brýle. “Tudy by snad šlo dostat ty tři ven. Jenže my tam nemůžeme... a nesmíme nikoho poslat. Všechny stropnice jsou vedví... vrstvy v nadloží jsou otřeseny, a kdyby roubení ještě trochu povolilo – Tady pan inženýr Hansen myslí, že by se to přece jen mohlo zkusit; má povinnost je každého před tím varovat, ale... kdyby se někdo hlásil dobrovolně, tak... já bych si to vzal na svědomí, rozuměli jste?”

“Rozuměli,” mručelo několik hlasů.

“Tak si to rozmyslete, lidi,” děl starý pán a nasadil si brejle. “Ale ať se mi tam nehlásí nikdo... kdo má doma ženu a haranty, víme? Ono to tam nebude jako na porubišti. Já vám tu nechám poddůlního Vojtu, můžete si s ním ještě promluvit. První parta, kterou povede inženýr v poli Hansen, by sfárala hned; dali jsme připravit náradí... Hoši, já vím, že vy sami budete hledět –” Starý pán si dojatě narovnal brejle. “Tak zdař bůh, kristýňáci.”

“Zdař bůh,” zahučelo to kolem; a starý pán, najednou jaksi rozčilený, běží zpátky do kanceláří.

Tak, teď jsou páni pryč, jen inženýr v poli Hansen sedí na břevnech a kouří mrkaje do země; a ten umouněný poddůlní vytahuje notes a loví v kapse po nějaké tužce. Černý baťák se svírá do kruhu. „Tak, Vojto, teď nám to pověz ještě jednou, ale po našem.”

“Tak, kluci,” řekl poddůlní, “kdo se dobrovolně hlásí. Šichta tři hodiny. Budete muset podepsat revers, že tam jdete dobrovolně. Je to na té chodbě moc šeredné, to vám říkám. Visí to tam člověku nad hlavou, hergot sakra –”

“Ty tam půjdeš?”

“Ne, já mám doma fakany. Pět kusů.”

“Vždyťs tam už byl!”

“Byl, co bych nebyl. Ale podruhé bych tam, člověče, nešel.”

“A kolik nám za to dají?”

“Trojnásobný plat za hodinu. A hodinky s vodotryskem, ty hade. Tak honem, mládenci, kdo tam chce jít s inženýrem Hansenem?”

Ticho, někdo odchrchlává. Leda bych byl blázen, říká někdo sám sobě. A Standa najednou cítí, jak se mu přesilně svírá hrdlo, je to strach nebo co – kristepane, co to je s těma nohama? Zčistajasna jdou samy od sebe, jdou do středu toho kruhu, živou mocí je nemůže zastavit; už stojí před poddůlním Vojtou a klátí bezradně rukama –

“Ty se hlásíš dobrovolně?”

Všichni kolem se dívají, i ti tam u vrat natahují krky; ale Standovi to všechno splývá a slyší jen, jak nějaký sevřený hlas vyhrkává “ano”.

“Jak se jmenuješ?”

“Půlpán Stanislav, vozač,” vypovídá ten cizí a mátožný hlas. Vždyť to mluvím já, uvědomuje si Standa, propána, jak to přijde! “Koukejme to mřeně,” slyší odněkud skrčka Baďuru, “ten to vytrhne!” Ale tamhle sedí pan Hansen, cucá cigaretu a maličko kývá hlavou. Standovi je teď docela jasně, cítí

dokonce, jak mu vítr chladně načechrává vlasy; jen srdce mu ještě tluče, ale už je to dobré, už je to dobré, jen aby nikdo neviděl, jak se mu třesou nohy.

“Mne si tam taky zapiš,” povídá někdo, a stojí tu vyschlý stařík a cení dásně skoro bezzubé. “Jen piš, Suchánek Antonín, havíř –”

“Bodejť, děda Suchánek,” poznamenal někdo.

Stařík se zachechl. “To víš, já tam budu chybět! Já znám Kristýnu nejlíp, holenku. Před patnácti lety jsem při tom taky byl –”

Ze zástupu se vydírá nějaký ramenatý obr, záda má jako kůň a hezkou, kulatou tvář. “Já tam třeba půjdu,” povídá nevinně. “Martínek Jan, důlní tesař.”

“Svobodný?” ptá se poddůlní Vojta nejistě.

“No jo,” řekl tesař. “Napište: svobodný.”

“Tady,” ozvalo se ze zástupu. “Falta Josef, mladolamač.”

“Tak pojd’te sem!”

“Máš tam jít, Pepku!”

V zástupu se to zahemžilo. “No tak, Pepku!” Pepek se tlačí ven, ruce v kapsách. “Kolik dají mně?”

“Tříkrát tři šedesát.”

“A kdybych natáhnul?”

“Funus s muzikou.”

“A co Ančka?”

“Vy jste se už vzali?”

“Nevzali. Dostala by něco?”

Poddůlní Vojta se škrabe tužkou na čele. “To já nevím. Já vás radši škrtnu, ne?”

“A to zas ne,” postavil se Pepek. “Si z toho dělám legraci, člověče. A bude remunda, když je vyndáme?”

Poddůlní pokrčil rameny. “Tady jde o lidi,” řekl suše.

Pepek mávl velkomyslně rukou. “Tak já se jich ujmu. A jede se.” Falta Josef se rozhlíží, co by ještě řekl, ale za ním už stojí někdo dlouhý a upírá zapadlé oči někam mimo lidi.

“Vy se hlásíte?”

“Adam Josef. Lamač.”

“Vy jste přece ženatý,” váhal poddůlní Vojta.

“Co?” řekl Adam.

“Ženatí se nemají hlásit.”

Adam polkl a pohnul rukou. “Já bych šel,” bručel zarytě.

“Jak chcete.” Poddůlní Vojta počítal tužkou ve svém notesu. “To vás je pět. A dozorce žádný?”

Od zástupu se odlepil maličký člověk. “Já,” řekl sebevědomě. “Andres Jan, palní dozorce.”

“Prachař pes,” hodil někdo mezi havíři.

“Třeba pes,” odsekl hbitě Andres. “Ale svou povinnost udělám.”

Poddůlní Vojta si ťukal tužkou na zuby. “Andresi, ty přece jsi taky...”

“Ženatý, já vím. A tři děti k tomu. Ale někdo tam musí jít s mužstvem,” prohlásil velkolepě a div se nepostavil na špičky. “Kvůli pořádku.”

Z davu se tlačí někdo mohutný a upírá krví podlité oči na Andresa. “Tak já jdu taky.”

“Co chcete?”

“Já jdu taky.” Z odulé tváře se upírají červené oči na psa Andresa, jako by ho sežrat chtěly. “Matula František, zedník.”

“To tam nemáte co dělat, když jste zedník,” namítal poddůlní Vojta.

“S tesařem, dřevění dělat,” chrčel ten kolos.

Poddůlní se obrátil po tesaři Martínkovi. “Ale jo,” řekl mladý obr dobromyslně. “Tam bude práce i pro dva.”

“Tak jděte všichni do kanceláře podepsat revers,” děl poddůlní Vojta. “Teď druhá parta. Kdo se hlásí?”

“Tady. Grygar Cyril, lamač.”

“Pivoda Karel, vozač.”

“Wagenbauer Jan, tesař.”

“Revírní dozorce Kazimour.”

“Vlček Jan, lamač.”

“Králík František, mladolamač.”

“Faltys Jan, lamač.”

“Rubeš Josef, lamač.”

“Sivák Josef, tesař.”

“Kratochvíl Jan, vozač.”

“Holý František, vozač.”

Černý baťák se sestupuje těsněji kolem poddůlního. “Tak už tam napiš všechny po pořádku, člověče. Budeš to mít rychlejší.”

VII.

Stanislav Půlpán se pomalu svléká s ostatními. Je mu těžko a stísněně, necítí se v té partě doma – i na takového Grygara a Baďuru si člověk zvykne. Před pěti, ne, před šesti nedělemi se tady v té umývárně svlékal poprvé; ukázali mu, tady je tvé věšadlo na šaty, tím řetízkem si je vytáhneš ke stropu a řetízek si zamkneš. Tehdy se zvědavě a vzrušeně díval, co visí těch šatů u stropu, vypadalo to jako hejno velikých netopýrů zavěšených hlavou dolů; bezmála se tehdy nemohl dočkat, až pořádky dolů. – Kterýpak z těch věšáků je asi tesaře Jana Ramase, kde .2tu visí svršky Kuldy Antonína, otce sedmi dětí? – Teď, když tu nevidí pana Hansena, připadá mu celý podnik hrozně divný, nesmyslný a téměř neskutečný; do čeho se to ten Standa hrabal! ‚Koukejme poseroutku,‘ slyší z vlastního nitra výsměšný baďurovský hlas, ‚to sis chtěl u Hanse šplhnout, vid’?‘ – Standa se jaksi stydí, – pravda, nemusel se hlásit první; všichni na to koukali, jistě jim to nebylo milé, – takový nováček a vozač, a dere se to dopředu, jako by na něm bůhvíjak záleželo! Počkej, však dole ukážeš, co jsi zač!

Standa se kradmo a nejistě dívá na ty druhé; ale nikdo si ho zrovna nevšímá. Děda Suchánek leze vyschlýma nohama do pracovních kalhot, zastrkuje si košili a potěšeně brebentí o tom, jak to bylo tehdy před patnácti lety. Jo, tehdy jich tam zůstalo sto sedm, to byl jinačí mazec; však jsme je tahali nahoru po kusech – Adam sedí s jedním střevícem v ruce, dívá se někam do prázdna a na dlouhém krku mu přebíhá ohryzek; teď si nad něčím mávnul rukou a obouvá si tu těžkou, zkoratělou škorní. Pepek je ještě nahý, drbe se na zádech a vykládá mladému tesaři něco o té zlodějně tady, o důvěrnické lumpárně a vůbec; svaly mu vyskakují na pažích a bedrech jako uzly, chlupatý jako černý pes, a čpí to z něho – jen co je pravda, Pepek je pořízek; tesař Martínek se na něho blankytně dívá shora a škrabe se pomalu ve zlatých rousech na klenuté hrudi – bože, to je krásný člověk, kouká Standa skoro se zatajeným dechem; takové mohutné a klidné tělo, široká ramena a hnáty jako břevna – Standa se najednou hrozně stydí za své vytáhlé a bledé tělo, dívá se na své plíhé paže a úzký hrudník, – jakýpak je tohle mužský, myslí si malomyslně a honem si přetahuje přes hlavu svou pracovní košili; ale jak z ní vystrčí hlavu, vidí, že se na něho tesař Martínek dětsky usmál svou kulatou tvář. Standa se potěšil. S Martínekem budu kamarád, cítí s jistotou. Jak může být starý? Asi třicet let – Důlní zedník Matula funí potýkaje se se svou košilí; panděro na něm visí jako žok, visí mu ňadra jako ženské, těžká a mocná záda zalitá sádlem – Standa vraští nos odporem. Jako hroch, jen chrochtat. Konečně dostal ty tlusté, jakoby naduřelé paže do rukávů a přetahuje si špinavou košili přes ježatou a odulou palici; teď tu sedí a supí, vyčerpán tou námahou. Pomož bůh, soudí Standa znechuceně, tohle ožralé prase půjde s námi! A vůbec, nevypadáme zrovna jako hrdinové; jen si čuchnout, jak to z nás smrdí potem a zatuchlinou; tohle tedy je, čemu se říká záchranné mužstvo! Taková nepatrná hrstička horníků – vždyť nás v té veliké umývárně není skoro vidět! Potom se řekne záchrana životů! Proč nás nepošlou víc – všech čtyři sta padesát kopáčů z Kristýny by mělo sfárat, aby se rvali s podzemím o své kamarády! Co tam budeme platni, cítí Standa s klesajícím srdcem, Kriste, takový žalostný hlouček nás je!

Už je tu palní dozorce Andres, řečený pes; má na sobě stejně pomačkané šaty jako ti druzí a stejně okoralý klobouk, ale naparuje se a počítá očima své mužstvo. První parta přestala hovořit, jako když utne. Zedník Matula zachrčel a obrátil krvavé oči na psa Andrese, svírá a rozvírá napuchlé pracky, jako by ho chtěl zaškrtnout. Prachař Andres po něm mžikl, ale dělá dál štramáka. “Hotovi?”

“No jo,” řekl za všechny děda Suchánek a ze zdvořilosti vycenil bezzubé dásně.

“Tak kahany a jdeme.”

Řádka mužů jde rychle ke klecím a komíhá těžkými kahany. Tamhle nad lesy za haldami a ploty stojí zlaté odpolední slunce; Standa by se chtěl zastavit, vždyť je to snad naposledy, u srdce je mu krásně teskně; ale musí skoro běžet, aby dohonil ty druhé. Vyjde tlustý umaštěný strojník a dívá se za nimi. “Zdař bůh, hoši,” volá.

“Zdař bůh!”

Už čeká klec, namačkali se do ní, a už to může jet. Někdo jim ještě podává ruku. “Zdař bůh, mládenci, a vraťte se!” Klec se propadá, ale ještě je vidět, jak se tam nahoře několik modrých blůz u lan obrací a zvedá ruku k čepici. “Zdař bůh!”

“Zdař bůh!”

Psu Andresovi tvrdne obličej, děda Suchánek hýbe rty, jako by se modlil; a klec sjíždí dolů černou šachtou. Standovi se tlačí do očí slzy; je to všechno nějak slavné a smutné jako loučení. Sám Pepek se mračí a drží hubu; Adam někam upírá zapadlé oči, ale nevidí asi nic; Matula těžce supí, jenom tesařova široká, jasná tvář pokojně a trochu ospale září. Klec se rychle propadá, a Standovi je, jako by mu padalo srdce hlouběji a hlouběji. A pořád ubíhají nahoru ty černé stěny, pořád je tíž a dusněji; hrstička lidí s blíkajícími kahaný se bez konce sváží dolů, – to není možné, děsí se Standa, tak hluboká ta šachta nikdy nebyla; vždyť už padáme takovou dobu! Snad se mi to všechno jenom zdá, napadá Standu; štípe se potají do ruky a zavře na chvíli oči; ale pořád ubíhají nahoru ty potíci se stěny a matně se lesknou v mihotavém světle kahanů, pořád má Andres tak sevřené čelisti, děda Suchánek mele bezzubou hubou a Adam nevidomě vejří bůhví kam; jenom tesař Martínek na Standu mrkl jako starší kamarád a přátelsky rozpačitě se usmál, no vidíš, už tam budeme, nebo tak něco. Standa si oddychl. Klec zpomaluje a zastavuje se nárazem; někdo ji zvenčí otvírá a říká “Zdař bůh”; stojí tam dvě nosítka a hlouček lidí – “Zdař bůh, mládenci!”

“Zdař bůh!”

Tady to zní ještě nějak vážněji než nahoře, Standovi to zrovna vázne v krku; a ta nosítka tady, a ti lidé s bílou páskou a červeným křížem na rukávech – Jeden dozorce se připojuje k Andresovi a už jdou klátice svými kahaný; stojí tu řady prázdných huntů, je tu mrtvo a divně, takhle to Standa ještě nikdy neviděl. Copak tady: tady ještě svítí ze stropu žárovky a běží dopředu jako šňůra; parta vyrovnává krok a jde, jde tou nekonečnou klenutou chodbou mezi kolejkami; děda Suchánek se rozpovídal a Falta Pepek si mezi zuby hvízdá. Někdy je potká člověk s kahanem a zastaví se – “Zdař bůh!”

“Zdař bůh!”

Tady je rozcestí. Dozorci s kahanem se zastavuje. “Tak já musím zpátky. Zdař bůh, mládenci!”

“Zdař bůh!”

Pes Andres vykročil jako malý šikovatel, který vede svou četku do zákopů. Ještě by měl mít šavli v ruce, potvora. Tady už není vyzděná chodba ani šňůra žárovek; Standa nejistě šilhá po výdřevě, – strop jako hrom a stojky jako varhany; koneckonců to snad nebude tak zlé, dodává si Standa odvahy. Zase odbočka, zapažená větrnými dveřmi. Nějaký bledý, dlouhý člověk otvírá vrátka. “Zdař bůh!”

“Zdař bůh!”

“Tak tohle už je osmnáctka,” vyhrkává děda Suchánek. “Tu jsme razili před dvaceti lety. Mrcha třída to byla, každou chvíli nám vyrazila počva – – A pořád tam roste spodek.” Je tu dusno a zalehle, Standu zalévá pot; taky Matulovi stékají po čele těžké kapky, Pepek si utírá nos hřbetem ruky a široká tvář tesaře Martíneka se počíná bohatě lesknout jako lívanec. “Horko, že?” povídá Standovi usměvavě, jako by šli spolu polní cestou, polední slunce žhne, z obou stran vysoké žito voní suchem a chlebem; ale tam by bylo cítit na čele aspoň lehýnký vánek, kdežto tady – taková nehybná tíha. Standa si utírá čelo drsným rukávem, je mu k padnutí; zatím děda Suchánek si to šlape a pořád něco vesele brebentí, suchý a svrasklý v tvářičkách jako pytlík z měchuřiny; Adamova schýlená tvář se suše leskne jako vydělaná useň a pes Andres vypadá ještě zlostněji a vyprahleji nežli jindy. Jeho světélko se kmitá pořád víc napřed, jako by zapadal do nekonečné tmy; ale dál a dál se před ním rýsuje šikmé pažení párů, z rozpěr a stropnic visí bílé krápníky, bulvy a třásně důlních hub, a je to zase zavřená chodba, jako by to na tebe padalo; musíš jen šlapat a klopytat dopředu za tím neklidným světýlkem.

Najednou prachař Andres napřed zakroužil kahancem, jako by dával znamení. “Koukej,” povídá pokojně tesař Martínek; ze stropu vyklesá prasklá stropnice, dlouhý Adam se musí sehnout, aby do ní nenarazil čelem; a za ní druhá, třetí, celý řad zalomených kopen. Ve Standovi hrklo; teď už snad nemůžeme dál, vždyť to na nás spadne! Čeká, že se ti druzí zastaví a řeknou, dál to nejde a šlus; ale Adam se jen ohnul víc než jindy a šlape dál, tesař nahrbil široká ramena, veliký Matula za Standou

funí, tak lez, člověče, a poskakující světélko Andresovo se zavrtává pořád hlouběji do té tmy napřed. Už i Standa se musí krčit pod tím promáčknutým stropem; bojí se mrknout nahoru, jak se tam pod tíží rozlámaného nadloží prohýbají tenké švartny, vždyť to musí prasknout a ten kámen nás zasuje! A taky že zasuje; vždyť už je tu plno sutek na počvě a kolejkách, jak se tu sypou hlušiny mezi prasklými pažinami. Já už dál nejdu, chtěl by prohlásit Standa; ale Andresovo světélko běží pořád stejně rychle dál, nejde už rovně, nýbrž kličkuje nějak a skáče, blíká tuhle a tamhle; Adamova ohnutá záda a široká ramena tesařova běží teď rychleji, těžký dech zedníka Matuly supí Standovi do zad pořád blíž; Standa už běží poklusem, přendáváje těžký kahan z ruky do ruky, chtěl by si šátkem utřít pot, který mu teče do očí, ale teď na to není kdy; honem, honem, abychom tu chodbu měli už za sebou! Krucifix, tady to už vylomilo taky stojky, vyhrězly ze stěn jako zpřelámané třísky, celý strop se naklonil a leží jenom na těch rozvalených podpěrách, – kam nás to ten Andres vede! Standa by plakal strachem, ale musí dál, musí klopýtat po hromadách kamení, aby do něho nevrátil svou chundelatou palicí Matula, co za ním funí, sehnutý jako beran. A najednou narazil sám Standa nosem do širokých plecí tesaře Martínka. “Dál už to nejde?” vyhrkl. “Ale jo,” povídá Martínek pokojně a souká se rameny a zadnicí mezi vzpříčenými dřevy. “Bude se to muset spravít.” Standa si nedovede představit, jak se tohle může dát někdy do pořádku: z obou stran vyborcené dřevění a kopny vedví, rozdrcené závalem nadloží, jež celou tíhou leží na praskajících pažinách. Vždyť už se odtud nedostaneme ven, cítí s hrůzou Standa, tohle na nás musí spadnout každou chvíli! I vtahuje hlavu mezi ramena, po zádech mu čůrkem běží pot, nohy mu divně slábnou a vážnou každým krokem víc; a vpředu se pořád čile komíhá tančící světélko Andresovo. Ježíši Kriste, kdy bude konec téhle cesty!

Teď se to světélko zastavuje a dává znamení; pes Andres čeká na ty druhé. “Tak co? Jste tu všichni?” Nu, co bude? Tamhle sedí na převrženém huntu inženýr Hansen a drží si hlavu v dlaních. Andres počítá očima své muže a suše káže: “Za mnou!” A mašíruje k inženýru Hansenovi, srazí paty, v levé ruce kahan, pravou vojensky připaženou. “Zdař bůh,” hlásí služebně.

Hans zvedl hlavu, ušmouraný nos se mu leskne drobným potem, a na čele pod koženou přílbíčkou má bouli, jako by se byl popral.

“Hlásí se palní dozorce Andres a jeho mužstvo. Lamač Adam, lamač Suchánek, tesař Martínek, mladolamač Falta, zedník Matula a běhač Půlpán.” – Takový fórek, cítí Standa zahanbeně.

Hans povstal a pozvedá ruku k čepici. “Gut. Gut.” Standa se napřimuje jako vojáček, děda Suchánek ani nemrká, obr Martínek rozpačitě skládá tlapy ke švům kalhot, i Pepek vypíná prsa a šklebí se; jen Adam kouká někam do kouta a Matula žere krvavýma očima štramáka Andrese. Pan Hansen by chtěl něco říci, ale neumí chudák česky; tak se jen bezradně usmívá umouněnou kušničkou, kývá hlavou a opakuje gut. “No jo, gut,” povídá děda Suchánek, a všichni kývají hlavou; Hans je pašák, mají ho rádi. Teď jim něco povídá, nejspíše je to po švédsku, a ukazuje dlouhou rukou do toho zabořeného kouta, před kterým seděl.

“A jej,” vyjelo Pepkovi.

“Těbůh,” řekl znalecky Suchánek a sedl k tomu na bobek. Vždyť je to, kouká Standa, jenom hromada trosek: přelámaná dřeva vražená do sebe a zahrnutá zříceným kamením, tuhle z toho trčí něco jako roztráštěná stojka, ze stropu visí zával na dvou zalomených stropnicích –

Děda Suchánek vstal a utahoval si řemen u kalhot. “Já se tam podívám, pane inženýr,” řekl. “Já už se v Kristýně vyznám.”

Pan Hansen mu sice nerozumí, ale ví asi, oč jde; povídá něco a tůká mu prstem na rameno. “Nojo,” kasá se Suchánek, “vždyť já dám pozor. Kladívko, kluci; já tam na ty tři zaťukám.”

Standovi začíná svítat, že tohle snad má být ta zalámaná chodba. Může prý se tamtudy prolézt až na konec, říkal starý pán nahoře; ale teď už se to asi zmačklo nadobro, a nedá se nic dělat. Zatím děda Suchánek klečí na všech čtyřech a strká holou hlavičku do mezery pod dvěma zaklíněnými kuláči. “Ale jo,” brumlá, “půjde to.” Už je v té škvíře až po zadek, zamrskal sebou, a před užaslým Standou zmizely dědovy škorňe v té změti zpřerážených dřev.

Falta Pepek si svléká kabát a košili a skládá je na ten převržený hunt; začpělo to ostře a skoro divoce jeho potem. Standa si nemůže představit, co a jak tu vlastně budou dělat; zatím jen bezradně obhlíží tu spoušť, a už jich tu je nacpáno, že se hnout nemohou. Tesař Martínek se modře dívá na ušmudlaného Hanse. “Pane inženýr,” povídá pomalu a ukazuje za sebe tlustým palcem, “my bysme s Matulou zatím mohli podrazit tamtu štreku, že jo.” Pan Hansen kývá hlavou, tak vida, rozumí všemu. Martínek si svléká kabát a rozepíná si pod bradou knoflíček košile, nějak mu to těmi silnými prsty nejde; a mžourá přitom nahoru na ty zalomené kopny. “Koukej, jaká síla,” diví se chlapecky a uznale a musí si na ten strop sáhnout dlaní. “To je síla, lidi,” žasne a zazáří šťastným úsměvem. “Tak pojď, Matulo, budeme stavět.” Matula se těžce odtrhl od pozorování psa Andrese, zachrčel a supě vrávoral za tesařem; je asi na maděru, myslí si Standa. Zatím prachař Andres stojí pořád v pozoru vedle pana Hansena a čeká nejspíš na rozkazy; Adam si přetahuje košili přes hlavu, Pepek už si plivl do dlaní a vytahuje kameny z té hromady trosek. – “Počkej,” hučí Adam a zkouší tam pohnout nějakým vzpříčeným dřevem.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.